

EEN MAGISCHE VLUCHT

GIOVANNA GIORDANO

EEN MAGISCHE
VLUCHT

Uit het Italiaans vertaald door
Miriam Bunnik en Mara Schepers

WERELDBIBLIOTHEEK · AMSTERDAM

Oorspronkelijke titel *Un volo magico*

© 1998 Marsilio Editori S.p.A. Venezia / Giovanna Giordano

© 2023 Nederlandse vertaling Miriam Bunnik en Mara Schepers

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp Studio Jan de Boer

Omslagbeeld © Luisa Ricciarini / Bridgeman Images

NUR 302

ISBN 978 90 284 5308 1

www.wereldbibliotheek.nl

Ik draag dit boek op aan mijn vader,
Nicola Giordano, man van de wetenschap.
Hij heeft me dit verhaal verteld voordat hij
stierf en zal het nu wellicht lezen vanuit
de ruimte.

De aankomst en mijn hertog

De nacht dat ik in Afrika aankwam was de mooiste die ik ooit had meegemaakt. Het was een groene nacht, zo'n nacht waarin het geluk bijna onverdraaglijk is. Ik was gek van het leven, gek van de lucht, gek van de wind en de zon. In de bedwelvende stilte hing de geur van de zomer.

Ik vloog vrij door de hemel, trok op in de lauwarme luchtstroom en zweefde naar beneden; de heldere Afrikaanse sterren sprongen over de planeet.

Ik bestuurde Vita Nuova, mijn Caproni 133. Het was 24 juni 1935. Bestemming: Eritrea. Missie: geheim. Meer wist ik niet over mijn reis.

Doorgaan, dacht ik, niet stoppen. Voorwaarts, vanaf nu zal het leven buitengewoon zijn, alsmaar naar het zuiden, alsmaar naar het zuiden, wie weet wat je te wachten staat.

Mijn hoofd tolde van verwondering, de vliegtuigromp streek over stormachtige zeeën, bosjes palmbomen, saffraangele duinen in de woestijn, de Egyptische piramides en de Rode Zee.

Wat was de Piramide van Cheops machtig, onder de buik van mijn lichte driemotorige vliegtuig. En ook ik was licht, ongedurig, een zwerfkat boven de wolken, opgewonden bij elke beweging van het hoogteroer.

Ik speelde met de wind, op en neer tussen de zee en de ruimte: ik steeg naar grote hoogte om de sterren weer te zien en daalde neer om te likken aan de lippen van de Rode Zee vol vissen en walvissen.

Ik vloog, ik vloog vrij en keek vooruit, zonder herinneringen want wanneer je leeft heb je geen tijd voor herinneringen, en dus leefde ik. Ja, ik leefde. Ik was jong.

In die groene nacht dreven op zee *sambuks* van de Danakil en er voeren schepen van de Italianen, beladen met bommen.

In die groene nacht vermaalde de propeller de naar kaneel geurende lucht boven het Abessijnse land, machtig en rood als de planeet aan het begin der tijden: afgronden, ravijnen, stroomversnellingen, bergkloven, wouden, zebra's, giraffen, leeuwen en gazellen op de vlucht. Toen, steeds dichterbij, zag ik rubberplanten, kandelaarvormige wolfsmelk, sappige agaven, de aardbeirode lichtbakens van het vliegveld en het zand, fijn als dat van de maan.

In Otumlo, na een spiraallanding, was de stilte magisch, maar vervolgens hoorde ik een explosie van trompettende olifanten en zingende vrouwen.

De liederen kwamen beetje bij beetje dichterbij, als timide vuurvliegjes in de zomer, en langzaam groeide ook mijn angst.

Angst vreet je hart op wanneer hij te groot wordt. Ik moet moedig zijn, dacht ik, ik ben een man met vleugels en geen droevig schaap. De belletjes van de kamelen deinden met het gezang mee en op de kamelen deinden teder de heupen van tien naakte zwarte vrouwen.

Het waren de eerste zwarte lichamen die ik zag: prachtige bronzen beelden in het maanlicht. Op de laatste kameel reisde, in een draagstoel, een kapitein van het Italiaanse leger samen met een groen-rood-gele papegaai met een spitse snavel.

De man droeg een tropenhelm, had een brede glimlach en een weemoedige uitstraling, als van iemand die enkel en alleen van het moment geniet.

‘Ik ben kapitein Beba Mondio en wie ben jij?’

‘Vliegenuer Giulio Giamò, meneer.’

‘Ik verwachtte je al. Ben je geboren op Stromboli in 1912?’

‘Ja, meneer.’

‘Word je Mug genoemd?’

‘Ja, meneer.’

‘Waarom?’

‘Ik land overal en ik ben stil.’

‘Weet je wat oorlog is?’

‘Alleen van de bioscoop.’

‘Ik ook, maar dat kun je beter niet laten merken.’

De papegaai vlooidde zijn gekleurde veren en keek me scheef aan.

‘Denk je dat je speciaal bent omdat je vliegt? Je hebt geen veren en ook geen vleugels: je bent maar voor de helft vogel.’

Dat was de eerste pratende papegaai van mijn leven. Wat was dit voor magie?

Mondio stelde me gerust.

‘Wees niet bang, hij is kort van stof.’

‘Ik heb nog nooit een pratende papegaai gezien.’

‘Verwonder je nergens over, want in Afrika is alles een wonder. Ik stel hem aan je voor: hij heet Pappamondo.’

‘Wat betekent dat?’

‘Hij papt met de hele wereld aan.’

Pappamondo keek me nog steeds scheef aan.

De vuurvliegjes poedelden in de heldere lucht, de vrouwen keken me liefdevol aan vanachter hun lange fluwelen wimpers als toneelgordijnen. Maar het schouwspel was, in die groene nacht, geen luchtspiegeling.

De planten en de insecten schreeuwden, de sterren vielen als hagel uit de hemel, alles lachte of trilde en de geluiden doorbraken de duisternis.

In wat voor wereld was ik terechtgekomen? Ritselingen, naakte zwarte lichamen, een pratende papegaai en een gekke kapitein.

‘Kapitein, wat is mijn missie?’

‘Daar kan ik niets over zeggen.’

‘Zegt u me in elk geval iets.’

‘Morgenochtend misschien.’

De nacht snelde toe, de maan was verdwenen en zelfs de uilen gingen bijna slapen. Ik keek nog steeds naar de papegaai.

‘Waarom praat je?’

‘En jij, waarom praat jij?’

‘Ik spreek mijn gedachten hardop uit.’

‘Nou, dat geldt ook voor pratende papegaaien.’

De nacht was vloeibaar en de zachte vrouwen droegen hun naaktheid net zo natuurlijk als ik mijn neus droeg.

De maan verkwijnde, omarmd door een warme wind

die het zand tegen ons aan blies. Een van mijn sandalen was losgeraakt, mijn helm zat onder het stof, toen ik hem op-poetste verschenen de twee op het metaal geschilderde blauw met witte adelaarsvleugels.

‘Wie heeft die vleugels geschilderd, vliegende man?’ vroeg Mondio.

‘Die heeft mijn zoon geschilderd.’

‘Hoe oud is je kind?’

‘Pas drie.’

‘Hoe heet hij?’

‘Nicola, hij is de oudste en is geboren onder een regen-boog, in een zomernacht.’

‘Heb je nog meer kinderen?’

‘Twee, net geboren.’

‘Heb je een vader? Heb je een moeder?’

‘Mijn vader is overleden. Ik heb alleen mijn moeder nog.’

‘Zul je heimwee krijgen naar je land?’

‘Ik vecht tegen de heimwee en vlieg altijd vooruit.’

‘Mooi, zorg dat je er niet door overvallen wordt in dit onmetelijke land. Je zult zien, Afrika zal binnenkort je ziel opzuigen en je moet hier je oren en ogen openhouden.’

Mijn oogleden vielen echter bijna dicht, ik was doodop en wilde alleen maar slapen. Tussen de eucalyptussen stonden twee hutten: de ene van hout, in militaire stijl, de andere van modder en stro; de eerste was een klein huis, de tweede een *tukul*.

‘Welke heb je liever?’ vroeg Mondio.

‘De houten hut.’

Ik had net de deurkruk vastgepakt en stond op het punt

die naar beneden te duwen toen, in een flits, het beeld van die hut, met dak, wanden, deurkruk en al, uiteenspatte. En op de rokende kruimels liep een leger vluchtende termieten, met hun scherpe kaken en snelle pootjes; toen kropen de schepselen terug in hun aarden kathedralen zo hoog als zuilen, om mijn huis te verteren.

‘Als je niet opschiet, is alles verdwenen,’ zei Pappamondo.

Maar ik was moe. Wat was dat voor land waar dieren de mens beletten te slapen? De vliegen maakten meer lawaai dan de olifanten en de leeuwen raspten de lucht.

In de tent van kapitein Mondio kon ik de rest van de nacht doorbrengen. Het was een kale tent: een veldbed, een krakkemikkige tafel om aan te schrijven en te eten, een lantaarn en een kaart van Abessinië op schaal.

‘Kapitein, wat betekent Abessinië? Staat het voor *abisso*, afgrond?’

‘De herkomst van het woord is Grieks: “mengeling”. Hier hebben zich inderdaad de kinderen van de kinderen van Noach vermengd: Sem, Cham en Jafet.’

‘Wat betekent Ethiopiërs?’

‘Mensen met een verbrand gezicht, zo werden ze genoemd in de tijd van Homerus.’

‘Verbrand?’

‘Verbrand, zwart. De volken van de oudheid geloofden dat hun huid zwart was omdat die was verbrand door de zon. De fantasie van de eerste mensen was onbegrensd zonder de wetenschap.’

De kapitein hield van lezen, er hingen een heleboel vel-

len papier aan draden, als was die hangt te drogen, en op elk vel papier stond een zin uit een roman.

‘Doe wat gij wilt.’

‘Of je schrijft, of je leeft.’

‘Ik droom alleen maar om niet op te houden met zien.’

Terwijl ik deze woorden las, betoverd door de wiegeliedjes van de slavinnen, viel ik in slaap.

Bij zonsopkomst zong iedereen al: vrouwen, struisvogels, gazellen, olifanten, zebra's, apen en ook soldaten, wit en zwart. De witten kende ik goed, de zwarten zag ik voor het eerst: het waren *askari*, *muntaz*, *bulucbasci*, *sciumbasci* en *dubats*, wat ‘witte tulbanden’ betekent. De dubats kwamen uit Somalië, met een tulband en ontbloot bovenlijf, als krijgers van Achilles. De askari waren hoger in rang, met een rode cilinder op hun hoofd; de dubats stonden lager, het waren ongeregelde troepen, blootsvoets of op kamelen.

De kamelen in Otumlo werkten harder dan onze muilezels: ze vervoerden levensmiddelen en munitie, heen en weer, koortsachtig, met de zweep geslagen door mannen die krioelden als in een mierenhoop.

Mieren, termieten, vlooien, platjes en muggen, ze achtervolgden ons en tikten tegen tanks, lichte en zware artillerie, bajonetten, bommen en pistolen.

Mensen en dieren bewogen zich, op mijn eerste Afrikaanse ochtend, als gekken.

‘Het leven verandert met de oorlog,’ zei de kapitein. ‘De mens wordt bevangen door een vreemde euforie, zoals vliegen in september, wanneer de hitte voorbij is en ze bijna dood zijn; dan zie je ze tegen muren botsen en dag en nacht

rondvliegen. Kijk om je heen, voel je niet hoe ongeduldig de mensen zijn?’

‘Ze lijken allemaal in een centrifuge te zitten.’

‘Driehonderdduizend mensen zijn nu als die vliegen: nerveus, vol ongeduld om te sterven. De dood jaagt hun geen angst aan, hij windt hen vooral op. Het is alsof ze naar een feestbanket gaan, in plaats van naar hun begrafenis.’

Terwijl mijn hertog me onderrichtte, hoorde ik gejammer, een diep keelgeluid en metaalachtige klappen.

Ik herkende het geluid van metaal wel en ik herkende het niet, en ik zocht Vita Nuova.

Honderd bavianen sprongen op de vleugels van mijn driemotorige vliegtuig en deukten het in als een blikje. Ik was radeloos, ik schoot in de lucht en vervolgens wat lager.

Beba pakte mijn geweer af.

‘Stomkop, zo doe je dat niet in Afrika. Hier moet je beleefd zijn, zoals aan het hof van Londen.’

En zonder me nog aan te kijken bood hij het bavianenstamhoofd een pot honing aan. Het stamhoofd zoog er meer van op dan zijn onderdanen, en na de laatste druppel honing en een buiging van dank verdween de stam gelukkig in het woud.

Mijn hertog keek me scheef aan.

‘Wie bitter is, oogst gif.’

‘Mondio, wat is mijn missie?’

‘Wil je van zonsopkomst tot zonsondergang vliegen?’

‘Ik wil vliegen.’

‘Zwijg dan, en laten we gaan vliegen.’

‘Waar gaan we naartoe?’

‘Naar Abessinië.’

Beba pakte een kaki plunjezak en taxiënd over het warme gras, een ruk aan de gashendel om de motor op te schudden, de neus naar de hemel gericht, steeg ik vervolgens op. Pappamondo zat naast me, Mondio raakte bedwelmd door naar de wolken te kijken.

‘Wolken tekenen andere continenten.’

‘Continenten die door de wind worden weggeveegd.’

‘Wolken vloeien uiteen en hebben steeds een nieuwe vorm. Ook op het land verandert alles, maar soms zijn daar millennia voor nodig. Daarom geef ik de voorkeur aan het land.’

‘Ontroeren de wolken u, kapitein?’

‘Wanneer je ouder wordt, word je sentimenteel. Hoe oud ben jij, Mug?’

‘Drieëntwintig.’

‘Je praat te veel voor je leeftijd.’

‘Heb ik die vrijheid niet?’

‘Een jonge man moet zwijgen, een volwassen man mag praten, maar alleen als hij interessante onderwerpen heeft. Een oude man, daarentegen, mag eindelijk zeggen wat hij wil.’

‘Hoe oud bent u, kapitein?’

‘Oud en doorleefd.’

Ik doorkruiste warme en wervelende stromingen, ik hield de stuurknuppel stevig vast, het licht brandde op onze wimpers en onze lippen. Ik zocht mijn bril en water en ook Mondio dronk.

‘Giulio, wat heb je bij je op je vlucht?’

‘Kompas, verrekijker, dolk, lucifers, logboek, lichtkogelpistool, revolver en parachute.’

‘Een parachute is een reserveleven. Wat zou het mooi zijn als we ook op het land een reserveleven hadden. Heb je nog meer bij je?’

‘Nee, kapitein.’

‘Je moet een spuit met zout water bij je hebben, voor als je in een hels gebied terechtkomt, en verder oriëntatievermogen.’

‘Ik heb een kaart en een kompas.’

‘Dat is niet genoeg. In Afrika moet je je oriënteren met de sterren en de winden, de sporen van de dieren herkennen en het instinct van een beest hebben.’

‘Wat zit er in uw plunjezak, kapitein?’

Mondio gaf geen antwoord. Hij keek naar de wolken alsof het zijn eerste wolken waren en Pappamondo draaide met zijn robijnrode ogen, bevangen door betovering.

‘Jij vliegt hoger dan ik.’

‘En toch heb ik geen veren en ook geen vleugels.’

‘Misschien krijgen jullie mensen op een dag vleugels aan jullie voeten.’

Mondio deed geheimzinnig en ik vloog zonder te weten waarheen.

‘Waar moet ik naartoe, Mondio?’

‘Alsmaar naar het zuiden, alsmaar naar het zuiden.’

In het stoffige rode licht snelden woeste velden en verlaten paradijzen voorbij.

‘Waar zijn de mensen, kapitein?’

‘Ze zijn er wel, maar je ziet ze niet.’

‘Hebben ze zich verstopt?’

‘Ze willen zich niet laten zien. Dit is een vreemd land, animistisch en christelijk; duizenden jaren lang was dit land de wereld vergeten en was de wereld dit land vergeten.’

We vlogen over de toppen van het Simiengebergte, spits als de tanden van een haai die in de wolken bijt, en Mondio herkende de plekken met het blote oog.

‘Land op die hoogvlakte, achter die vier baobabs die in een kruis staan opgesteld.’

Na zijn woorden zag ik kruizen en baobabs, en plane- rend in een zee van licht landde ik.

Er was geen levende ziel te bekennen, alleen een paar bosjes stro, en toch kwam er, uit het niets, heel voorzichtig, een met geschenken overladen mensenmenigte op Vita Nuova af. Ze hadden gerookte hazen bij zich, en vossen- staarten, pelikanensnavels, kikkergehaktballetjes, zoetwa- ternaalden, trossen wilde druiven, zebrastaarten en olifan- tenslagtanden. Sommigen zongen, anderen zwegen.

De eerste die dichterbij kwam was het stamhoofd, hij hield twee geitenogen in zijn hand en bood ze me aan.

‘Zwijg en eet,’ zei Beba en dat was wat ik moest doen.

‘Een sterke man is de man die zich aanpast. Waar je ook komt, pas je aan en je zult overleven,’ zei hij.

Het stamhoofd sprak zijn verwondering uit.

‘O gelukkige mannen die de droom om te vliegen heb- ben verwezenlijkt, o gelukzalige mannen die door de hemel vliegen, o mannen die bij de engelen komen, vertel me: zijn de engelen zwaarder dan jullie, of juist lichter?’

‘Majesteit, in de hemel zijn lichte engelen en zware en-

gelen. Ze negeren ons daarboven en gaan recht op hun goddelijke missies af,' antwoordde Beba.

'Ze vinden jullie dus niet achtenswaardig.'

'Wij zijn stervelingen met vleugels, majesteit.'

Het stamhoofd stelde onze bescheidenheid op prijs, maar we waren in zijn ogen niet meer zo belangrijk als voorheen.

'Goed, tweevoeter met vleugels, zeg me waarom je mijn rust bent komen verstoren.'

'Majesteit, ik heb een boodschap voor u van onze leider.'

'Is het een lange of een korte?'

'Een korte.'

'Lees maar voor dan.'

Beba Mondio haalde uit zijn kaki plunjezak een rol met rode zegellak; hij gaf hem aan de koning en die rolde hem bedreven uit.

'Vliegende man, lees me deze woorden voor.'

'De Italiaanse regering vraagt de *ras* van Addi Arkay om zich te onderwerpen. Val negus Haile Selassie vandaag nog af: dat zal voordelig zijn bij de ophanden zijnde bezetting door het Italiaanse leger.'

'Ik heb tijd nodig,' stamelde de *ras*.

'Iedereen heeft tijd nodig,' zei Beba.

Hij wist niet meer wat hij ons kon schenken om ons voor zich in te nemen: struisvoegeleieren, klompjes zilver, sjaals van spinnenzijde, gele en roze vijgen.

We probeerden hem uit te leggen dat we slechts boodschappers waren en dat onze mening de beslissingen van de regering nooit milder konden maken, maar de man zou

ons zelfs zijn bergen hebben geschonken en zocht in de menigte iets om ons mee te verbazen.

Plotseling flitste er iets in zijn ogen: naast elkaar liepen, mooi als Griekse beelden, een man en een vrouw.

Aan de voeten van de man zaten ketenen, die verbonden waren aan die van de beeldschone vrouw. Hun passen gingen, uit gewoonte of misschien om hun slavernij te verbergen, gelijk op: dezelfde tred, dezelfde schrede. Hun lichamen liepen ritmisch, bijna dansend over het zand, hij in een lendendoek en met de gladde borst van een jongvolwassene, zij met een doorschijnende doek om haar heupen en volmaakte koepelvormige borsten.

Rondom haar oren zaten en vlogen twee blauwe libellen, als levende oorbellen. De libellen hadden vier doorschijnende vleugels die wanneer ze vlogen horizontaal waren en wanneer ze stilzaten zich samenvouwden, als handen in gebed. Ik had nooit eerder zulke lichte wezens gezien.

De ras zaagde de ketenen aan de voeten van de slaven door en keek hen vergenoegd aan, zoals een boer naar zijn kalveren kijkt.

‘Ik schenk jullie deze twee slaven, de beste uit mijn hofhouding. Ik smeeke jullie, doe me geen kwaad, doe mijn volk geen kwaad.’

De man en de vrouw wilden de hoogvlakte niet verlaten en keken ons kwaad aan.

‘Wie zal ons te eten geven nu we vrij zijn? Vrijheid is voor sommigen een ramp,’ zei hij.

‘Waarom zouden we twee van die bleke en levenloze mannen volgen?’ vroeg zij zich af.

Het geschenk weigeren was onbeleefd jegens de macht-hebber, het aannemen betekende twee slaven ongelukkig maken, maar de ras hakte de knoop door.

‘Luister niet naar hun woorden: Tsahai, wat zon betekent, is een vrouw die altijd doet wat ze denkt, Amalik is een slaaf die altijd zegt wat hij denkt en soms is hij onuitstaanbaar.’

‘Koningen, die ook mensen zijn, houden niet van de waarheid,’ zei Amalik.

Al waren ze bevrijd van de ketenen, de twee raakten de gewoonte om samen te zijn niet kwijt.

‘We houden zo veel van elkaar dat we zonder de ander zelfs het kleinste stukje leven lelijk vinden,’ zei Amalik.

Tijdens de vlucht bestookte Tsahai me met vragen.

‘Hou je van vliegen?’

‘Het is het enige wat ik kan.’

‘Kun je de liefde bedrijven?’

‘Ik denk van wel.’

‘Gelukkig. Waarom ben je zo wit?’

‘Omdat de zon me niet heeft verbrand.’

‘Waarom vlieg je?’

‘Ik hou van vrijheid.’

‘Waarom hou je van vrijheid?’

‘En jij, waarom stel je zo veel vragen?’

‘Vragen zijn mooier dan antwoorden.’

Ze keek me aan met haar langwerpige ogen terwijl de blauwe libellen om haar oorlellen fladderden. Het leek alsof ze haar stemmingen volgden: wanneer ze vrolijk was, waren ze vrolijk; wanneer ze kalm was, waren ze kalm.